

2009 Sosyoloji Öğretim Programı Uygulamasına Yönelik Öğretmen Tutumları

Gürbüz OCAK (*)

Dilek ASLAN TAŞÇI (**)

Özet: Araştırmada, 2009- 2010 yılında uygulamaya konulan Sosyoloji öğretim programının öğretmen görüşleri doğrultusunda uygulamada karşılaşılan güçlükler üzerinde durulmuştur. İstanbul, Düzce, Aydın, Bursa, Kayseri, Amasya, Kütahya, Diyarbakır, Mersin, Şanlıurfa, Gaziantep, Tokat, Konya, Kars, Edirne, İzmir, Adana, Ankara, Muğla, Sakarya, İzmit ve Elazığ illerinde amaçlı örneklem yoluyla seçilen 230 sosyoloji öğretmenine 45 maddeden oluşan 5'li likert tipi ölçek geliştirilerek uygulanmıştır. Araştırmada genel tarama modeli kullanılmıştır. Bu görüşler doğrultusunda programda yer alan eksiklikler tespit edilmesi ve programın yeniden yapılandırılmasında fayda sağlaması amaçlanmaktadır. Araştırmada, ortaöğretimde uygulanan sosyoloji müfredatının sosyoloji öğretimi için yeterli olduğu fakat Sosyoloji öğretim programının uygulanması için hazırlanan ders kitaplarının yeterli olmadığı sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sosyoloji, Sosyoloji Öğretim Programı, Öğretim Programı, Ölçek

Difficulties Met with, in the Praxis of the '2009 Sociology Curriculum'

Abstract: This research as well, it is given point to the difficulties met with the application about -the Sociology Curriculum- by the means of the consideration with the teachers' opinions'. The 'likert- type with -the five-scale' consisting of 45 articles has been applied by being developed' to 230 sociology teachers chosen by the method of 'achieved sample' in following cities: İstanbul, Düzce, Aydın, Bursa, Kayseri, Amasya, Kütahya, Diyarbakır, Mersin, Şanlıurfa, Gaziantep, Tokat, Konya, Kars, Edirne, İzmir, Adana, Ankara, Muğla, Sakarya, İzmit and Elazığ. The general carding model has been applied in the research. Orientation of these opinions achieved by teachers, this; is aimed that, 'the failures taken place in the programme are to be fastened down/ fixed and benefit is to be provided in the reconstruction of the programme. The whole statistical settlements related to the research have been analyzed in the 'computer-medium'. In this study, the sociology curriculum for secondary education, sociology, teaching sociology, but is adequate for the implementation of the curriculum was concluded that not enough prepared for the lesson books.

Keywords: Sociology, Sociology Teaching Programme, Curriculum, Scale

*) Doç. Dr., Afyon Kocatepe Üni. Eğitim Fak. Eğitim Bil. Bl Eğitim. Prog. ve Öğrt.
(e-posta: gocak@aku.edu.tr)

**) Afyon Kocatepe Üni. Sosyal Bil. Ens. Eğitim. ABD
(e-posta: dilekaslan_dr@hotmail.com)

Giriş

Eğitim sisteminin yapıtaşı öğretim programlarıdır. Öğretim sürecine kimler katılacak, neleri öğrenecekler, nasıl öğrenecekler ve ne zaman öğrenecekler sorularını cevaplandırarak şekilde tasarlanan öğretim programları eğitim reformları içinde önemli bir boyutu ifade etmektedir. Yani, öğretim programı, öğrenilecek konu alanları ve disiplinleri açıkladığı gibi programın uygulanmasında, programa katılan öğrencilerin ve öğretmenlerin görev ve sorumluluklarını da açıklamaktadır.

Eğitim sisteminde yapılan düzenlemeler, programlarda yer aldığı ölçüde anlam kazanır. Programlar ulaşılabilecek amaçları, bu amaçlara ulaşabilmek için seçilecek ve belli ilkelere göre düzenlenecek içeriği, uygulanacak yöntemleri, destekleyici araç-gereçleri, amaçlara ne kadar ulaşılabildiğini gösteren değerlendirme ölçütlerini kapsamaktadır (Gözütok, 2004). Bu nedenle program geliştirmenin, bir ulusun geleceğini şekillendirmesinde yaşamsal öneme sahip olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır (Merter ve Yıldız, 2010). Bu yüzden de, eğitim sisteminde değişikliklerin program geliştirme çalışmalarına dayandırılmalıdır. Çünkü öğretmen eğitiminden ders kitabına, sınıf yönetiminden uygulanacak öğretim yöntemine ve ne tür bir vatandaş yetiştirmek istediğiniz sorularının cevabını açık ya da gizli bir şekilde uygulanan programlarda bulmak mümkündür (Akbaba, 2004). Bu şekilde bir program geliştirme çabası içine girildiğinde yapılması gereken çalışma ise program geliştirmenin diğer boyutlarını tamamlamak olacaktır.

Ülkemizde de son yıllarda eğitim sisteminde yapılmak istenen değişiklikler program geliştirme çalışmalarına dayandırılmaya çalışılmaktadır. 2004 yılından bu yana Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yürütülen çalışmalar ile öğretim programları aracılığıyla eğitim sistemimiz üzerinde ciddi değişiklikler gerçekleşmektedir. Öğretim programlarının çağdaş ihtiyaçlara göre düzenlenmesi, diğer şartlara zemin oluşturması bakımından Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından öncelikli bir konu olarak görülmüştür. Dünyada ve Türkiye’de yaşanan gelişmeler doğrultusunda ilköğretim ve orta öğretim programlarının bütünsel bir bakışla yenilenmesi için çalışmaların gerekli olduğu ifade edilmiştir (Acar ve Karacaoğlu, 2010).

Bütün bu görüşlerle beraber Milli Eğitim Bakanlığı tarafından son dönemde gerçekleştirilen program geliştirme çalışmaları şöyle gerekçelendirilmiştir:

1. Değişik bilim alanlarındaki araştırma bulgularının ve eğitim bilimlerinde öğretme/ öğrenme anlayışındaki gelişmelerin yöntem ve içerik olarak öğretim programlarına yansıtılması,
2. Eğitimde kaliteyi arttırmak ve eşitliği sağlamak,
3. Ekonomiye ve demokrasiye duyarlı bir eğitim ihtiyacı,
4. Bireysel ve ulusal değerlerin küresel değerleri de dikkate alarak geliştirilmesi ihtiyacı,
5. Mevcut öğretim programları uygulamaları kapsamında öğrencilerin çoğunluğunda okula, öğrenmeye, okumaya tepki düzeyinde bir isteksizlik olması,

6. Mevcut öğretim programlarında konuların çok kapsamlı ve ezbere dayalı bilgi yoğunluklu olması nedeniyle, konuların zamanında bitirilememesi ve çoğu zaman sıkıştırılıp öğrenilmeden bitirilmesinin tercih edilmesi,
7. Programda yer alan konuların birçoğunun çocukların yaş ve gelişim düzeylerine uygun olmaktan, onların merak ve ilgilerini karşılamaktan uzak olması,
8. Okulda kazandırılmaya çalışılan yaşantı biçimleri ile gerçek dünyanın çoğu kez uyum içinde olmaması,
9. Dikey ekseninde kavram bütünlüğünün olmaması,
10. Yatay ekseninde dersler arasında yeterli paralelliğin sağlanmamış olması,
11. Ekonomik ve toplumsal gelişmelerin bir sonucu olarak, bireylerin yaratıcılık, eleştirel düşünme, problem çözme, karar verme, işbirliği yeterliklerini kazanmalarının daha bir önem kazanmış olması,
12. Kendini ifade edebilen, iletişim kurabilen, girişimcilik ruhuna sahip vatandaşlar yetiştirme gerekliliği daha baskın konuma gelmesi,
13. Çocuklarımızın, ülke çapında ya da uluslar arası değerlendirmelerde beklenen düzeyde başarı gösterememesi.

Bu gerekçeler küresel bir dünya içinde sürdürülebilir bir kalkınma ve rekabet gücü oluşturmanın da bir önkoşulu olarak, öğretim programlarının içerik ve eğitim öğretim yaklaşımı bakımından çağın gereklerine uygun biçimde yeniden tasarlanması gerektiğini göstermektedir. Sürdürülebilir bir kalkınma ve uluslar arası alanda rekabet gücünün oluşturulması, çağın gerisinde kalan bir içerik ve anlayışla kazandırılmaz. (MEB, 2005)

Ülkemizde pek çok kez program geliştirme çalışmaları yapılmıştır. Ancak çalışmalar daha çok mevcut programların yeniden düzenlenmesi biçiminde karşımıza çıkmaktadır. M.E.B. Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı'nın 01.11.1995 tarih ve 353 sayılı Kararı ile kabul edilen "Sosyoloji Dersi Öğretim Programı"nın 2010–2011 Öğretim Yılından itibaren uygulamadan kaldırılması kararlaştırılmış ve Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı'nın 14-12-2009 tarih ve 237 sayılı kararıyla Sosyoloji Dersi Öğretim Programının uygulanmasına karar verilmiştir. Eski sosyoloji öğretim programının yenilenip 2009 programının ortaya konulması da bunun bir örneğini oluşturmaktadır. Toplumsal yaşamda oluşan gelişme ve değişimler buna sebebiyet vermektedir. Sosyoloji Öğretim Programında, kazanım ve etkinlik örnekleri oluşturulurken, öğrencilerin ilgi, yetenek ve becerilerini, yaşadığı toplumu anlayabilen, toplumları bilimsel olarak değerlendirebilen, sosyolojik bakış açısını geliştirebilen bir program hedeflenmiştir. Ayrıca aktif öğrenme ilke ve yöntemlerine dayalı, öğrenciyi merkeze alan, öğretmeni, öğrencilerin bilgiyi araştırmasında, keşfetmesinde, yapılandırmasında öğrenmede aktif hale getirmesinde sorumlu ve görevli gören bir anlayışa göre hazırlanmıştır (MEB, 2005).

Çalışmada incelenecek Sosyoloji bilimi bir Fransız bilimidir. 19.yy'ın başlarında August Comte'un elinde doğmuştur. Sosyolojinin ortaya çıkışı toplumların gittikçe artan

problemlerine ancak bu bilim dalının verileriyle çözüm bulunabileceği inancıyla paralellik taşır. Ayrıca toplumda cereyan eden hadiseleri objektif şekilde inceleyip, bunların cereyan tarzına ilişkin bir takım teori kural ve kanunlar koymak ister. İnsanların ortak yaşama biçimi ve ilişkileri ile bunun doğurduğu yapılaşma ve sorunları araştırmak da sosyolojinin inceleme konuları arasındadır (Celkan, 1990).

Türkiye'ye sosyolojinin girişi Osmanlı'nın son dönemlerinde modernleşme hareketlerinin etkisiyle olmuştur. Sosyolojiye, çöküş sürecindeki devleti kurtarma misyonu yüklenmiş, bu yüzden sosyoloji resmi ideolojiye paralel olarak şekillenmiştir. Bu durum Cumhuriyet döneminde de devam etmiş; sosyoloji, resmi ideolojiyi topluma benimsetme, iletme ve meşru kılma amacını taşımıştır. Bu yüzden Türkiye'de sosyoloji topluma yeni bir kimlik inşa etmek için bir araç olarak kullanılmıştır (Hız ve Durdu, 2004). Bu doğrultuda da sosyoloji okullarda eğitim olarak verilemeye başlanmıştır. Sosyoloji öğretimi ile, bireyin toplumsal olaylar arasındaki karmaşık ilişkileri objektif bir biçimde kavrayarak topluma daha iyi uyum sağlayabilmesi için gerekli bilgi ve becerilerin kazandırılması amaçlanmaktadır (Alican, 2007).

Sosyal bilimler kapsamında yer alan sosyolojide, gözlem, alan araştırması gibi bilimsel araştırma yöntem ve teknikleri, kullanılarak toplumsal yapının ekonomik, siyasal ve kültürel boyutlarıyla incelenmesi ve bu konularda bilginin geliştirilmesi amaçlanmaktadır (Yalar, 2001).

Sosyoloji ders programı; Sosyolojiye Giriş, Birey ve Toplum, Toplumsal Yapı, Toplumsal Değişme ve Gelişme, Toplum ve Kültür, Toplumsal Kurumlar olmak üzere altı üniteden oluşmaktadır. Sosyolojiye Giriş başlıklı birinci ünite sosyoloji bilimine neden ihtiyaç duyulduğu üzerinde durularak, bir anlamda, toplumsal hayatı anlamada sosyolojinin önemi ve işlevleri gösterilmiş olacaktır. Bu ünite topluluk kavramı işlenirken, sosyolojideki gelişim süreci dikkate alınmıştır. Birey ve Toplum başlıklı ikinci ünite, öğrencinin günlük sosyal yaşamı daha iyi anlayabilmesini sağlayacak temel bilgilerden seçmeler yapılarak oluşturulmuştur. Toplumsal Yapı başlığını taşıyan üçüncü ünitenin ilk konusu toplumsal yapı kavramının temelinde yer alan toplumsal etkileşim kavramıdır. Sosyolojide tarihsel bir gerçek olarak her zaman var olan değişme ve gelişme olgusu, dördüncü üniteye yer almaktadır. Bu kapsamda yaşamakta olan modernleşme ve küreselleşme gibi iki değişme süreci de önem kazanmaktadır. Bu ve benzeri konular ile öğrenciye yaşadığı çağı anlamada ve anlamlandırmada bilgi sunulmuş olacaktır. Sosyolojinin konusu olan etkileşim ağlarının oluştuğu ortam olarak kültür olgusunun sosyolojiye giriş içinde önemli bir yeri vardır. Beşinci ünite alışılmış maddi-manevi kültür şeklindeki iki parçalı kültür kavramı yerine, kültürü anlamayı ve kültürel analiz yapmayı kolaylaştıran üç boyutlu kültür kavramı temel alınmıştır. Altıncı ünite ise toplum hayatında belirli ihtiyaçları karşılamaya yönelik işlevleri gerçekleştirmek üzere kuşaktan kuşağa aktarılan anlam kodları ve normlar olarak toplumsal kurumlar yer almaktadır (MEB, 2009).

Sosyoloji Dersi 2009 Öğretim Programının Genel Amaçları

- Toplumun yapısını, işleyişini, değişimini ve bunların bağlı olduğu toplumsal yasaları bilir.

- Toplumsal ilişki ve etkileşimlerin yapısı ve işleyişi ile ilgili kural ve ilkeleri kavrar.
- Bireyin sorunlarını toplumla, toplumun sorunlarını da bireylerle ilişkilendirir.
- Toplumsal sorunları kavrar; toplumun, ekonomik ve kültürel kalkınmasına bilinçli bir şekilde katkıda bulunur.
- Toplumunu, geçmişiyile ilişkisi içinde tanıyarak, içinde yaşanan durumu bilinçli bir biçimde yorumlar.
- Türk toplumunun yapısını tanıır, bugününü daha bilinçli bir şekilde yorumlar.
- Toplumsal yaşamı değiştiren ve dönüştüren koşulları analiz eder.
- Küreselleşmenin farklı boyutlardaki (ekonomi, sanat, bilim ve kültürel) etkilerini yorumlar.
- Toplumsal değişimin, toplumu bütün boyutlarıyla etkilediğini, bireylerde çeşitli uyum sorunları yaratabildiğini, bunlara rağmen zorunlu ve gerekli olduğunu kavrar.
- Kültürün çeşitli boyutlarının olduğunu fark eder.
- Cumhuriyeti diğer yönetim biçimlerinden ayıran üç temel ilkenin (çağdaşlık, laiklik ve millîlik) önemini kavrar.
- Toplumun, "farklılıkları kuşatan bir birlik" halinde ve demokrasi temelinde gelişip güçlenmesi gerektiğine inanır.
- Toplumsal kurumların neler olduğunu bilir ve işlevlerini değerlendirir (MEB, 2009).

Sosyoloji dersinde yapılacak ölçme ve değerlendirme etkinlikleri ile öğrencilerin üst düzey zihinsel becerileri de (okuduğunu anlama, eleştirme, yorumlama; bilgi toplama, analiz etme ve bir sonuca ulaşma, gözlem yapma, gözlemlerden sonuca ulaşma, günlük hayatta karşılaşılan problemleri çözme, araştırma yapma, sorgulama yapma, tablo, grafik ve diyagram hazırlama ve yorumlama, öğrendikleri ile günlük yaşam arasında ilişki kurma, kendini ve arkadaşlarını değerlendirme gibi) değerlendirilmeye çalışılır. Bu tür becerilerin yalnızca geleneksel ölçme araç ve yöntemleri ile değerlendirilmesi zordur. Bu araçların yanında performans değerlendirme temelli araç ve yöntemlerde kullanılır. Sosyoloji dersinde; sınavlarda ve alıştırmalarda öğrencinin performansını değerlendirmeye uygun soruların yanı sıra, çoktan seçmeli, eşleştirme ve kısa cevaplı sorular yer alabilir. Sosyoloji eğitiminde, süreci değerlendirmek için "öğrenci ürün dosyası" ve "performans değerlendirme" yöntemleri önerilir (MEB, 2009).

Toplumsal yaşamın dinamiklerini kavrayarak ön yargı ve dogmalardan uzak toplumun ekonomik, kültürel, sosyal kalkınmasına gerçekçi bir biçimde katkı sağlamak için gerekli bilgi ve düşünme becerilerinin önemli bir bölümünün bireylere sosyoloji öğretimiyle kazandırılması beklenmektedir (Yalar, 2001). 2009 Sosyoloji Dersi Öğretim Programı'nın bu işlevleri yerine getirmesi gerekir. Bu da uygulamada olan Sosyoloji Dersi Öğretim Programı'nın değerlendirilmesini gerekli kılmaktadır. Bu açıklamalardan hareketle sos-

yoloji ders öğretmenleri bu kazanımları yerine getirmede uygulama esnasında ne gibi güçlüklerle karşılaşmış olacağı problem olarak görülerek, ele alınmak istenmektedir.

I. Araştırmanın Amacı

Öğretmenlerin, sosyoloji programının amaçlarının öğrencilerin bu alanla ilgili ihtiyaçlarını sağlamada yeterli olup olmadığı ile ilgili algılamalarını, hâlen yürütülen programın amaçlarının toplumun beklenti ve ihtiyaçları ile uyuşup uyuşmadığını, öğrencilerin toplumsal sorunlara ilgi göstermelerini ve bu sorunlara çözüm önerileri geliştirmelerini sağlamaya elverişli olup olmadığını, programının içerik yönünden yeterli olup olmaması ile ilgili olarak algılamalarını, sosyoloji programının güncel konularla yeteri kadar desteklenip desteklenmediğini, şu anda yürütülen sosyoloji programının çağdaş bir sosyoloji eğitiminin sağlanması için uygun olup olmadığını ortaya koymak amacıyla bu çalışma yapılmıştır.

Problem Cümlesi

Öğretmenlerin 2009 Sosyoloji Dersi Öğretim Programının uygulamasına yönelik tutumları nasıldır? Bu tutumlar bazı değişkenler açısından anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Alt Problemler

- Öğretmenlerin ölçeğin alt boyutlarına yönelik tutumlarının dağılımı nasıldır?
- Sosyoloji öğretmenlerinin sosyoloji öğretim programı uygulamalarına yönelik tutumlarında cinsiyet açısından anlamlı bir fark var mıdır?
- Sosyoloji öğretmenlerinin sosyoloji öğretim programı uygulamalarına yönelik tutumlarında çalışılan okulun bulunduğu il açısından anlamlı bir fark var mıdır?
- Sosyoloji öğretmenlerinin sosyoloji öğretim programı uygulamalarına yönelik tutumlarında mezun olunan okul açısından anlamlı bir fark var mıdır?
- Sosyoloji öğretmenlerinin sosyoloji öğretim programı uygulamalarına yönelik tutumlarında öğretmenlik mesleğindeki hizmet süresi açısından anlamlı bir fark var mıdır?

Sınırlılıklar

Çalışma araştırmaya katılan sosyoloji öğretmenleri ve tutum ölçeğinde yer alan maddelerle sınırlıdır.

II.Yöntem

Araştırmanın Modeli

Araştırmada ortaöğretimde uygulanan Sosyoloji Dersi Öğretim Programının bu dersin öğretimini yapan öğretmenlerin görüşlerine dayalı olarak değerlendirilmesi yapılmaya çalışılmıştır. Bu bölümde araştırmanın çalışma grubu, ölçme aracının geliştirilmesi ve verilerin analizinde kullanılan tekniklere değinilmiştir.

Bu araştırma, tarama modeli esas alınarak yapılmıştır. Tarama modeli, var olan durumu olduğu gibi yansıtmayı esas alır (Balcı, 2004) Genel tarama modelleri, çok sayıda elemandan oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir yargıya varmak amacıyla evrenin tümü ya da ondan alınacak bir grup, örnek ya da örneklem üzerinde yapılan tarama düzenlemeleridir (İslamoğlu, 2003). Betimsel bir çalışma olan bu çalışmada tarama modelinin kullanılmasının sebebi, 2009 sosyoloji öğretim programının uygulanmasını 230 felsefe grubu öğretmeninden elde edilen verileri değerlendirmektir.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın çalışma grubu 2010- 2011 öğretim yılı içerisinde Sosyoloji dersi öğretimi yapan 230 felsefe grubu öğretmeninden oluşmaktadır.

Örneklem türü olarak, amaçlı örneklem kullanılmıştır. Bu örneklemin temeli, araştırmanın amaçları doğrultusunda bir evrenin temsilci bir örneği yerine, amaçlı olarak bir ya da birkaç alt kesimini örnek olarak almaktır. Başka bir deyişle amaçlı örnekleme, evrenin soruna en uygun bir kesimini gözlem konusu yapmak demektir (Sencer, 1989). Yeterli felsefe öğretmenine sadece bir yada birkaç il sınırlamasıyla ulaşmak zor olduğundan il sınırlaması yapılmadan Türkiye genelinde ulaşılabilen felsefe grubu öğretmenlerine ölçek uygulanmıştır. İstanbul, Düzce, Aydın, Bursa, Kayseri, Amasya, Kütahya, Diyarbakır, Mersin, Şanlıurfa, Gaziantep, Tokat, Konya, Kars, Edirne, İzmir, Adana, Ankara, Muğla, Sakarya, İzmit ve Elazığ illerinden oluşmaktadır. Ölçeklerin uygulanması internet ortamında felsefe grubu öğretmenlerinin paylaşım platformlarından yapıldığı için bu illerde yer alan öğretmenler tarafından “sosyoloji programı uygulama güçlükleri ölçeği” doldurulmuştur.

Veri Toplama Aracı

Ölçekte yer alan maddeler iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde araştırmaya katılan öğretmenlerin kişisel bilgilerine yönelik dört madde, ikinci bölümde ise programın değerlendirilmesine yönelik kırk beş madde yer almaktadır. Veri toplama aracı beşli likert tipi derecelendirme ölçeği esas alınarak geliştirilmiştir. Cevaplayıcıların ön plana alındığı ölçekleme yaklaşımının tipik bir örneği olan Likert ölçeğinde, tutumları ölçülecek bireylerin tepkide bulunacakları çeşitli ifadeler yer almaktadır. Tutum ölçeğini alan birey, benimsediği ifadeleri işaretlemek yerine, verilen her ifadeye ne ölçüde katılıp katılmadığını dereceler içinde belirlemektedir (Tavşancıl, 2006:138).

Araştırmanın sağlıklı verilere ulaşılabilmesi ve bu verilerin, araştırmanın probleminin ve çözümünün ortaya konulmasını sağlayabilmesi için, öncelikle literatür taraması yapılmıştır. Aynı zamanda, araştırmanın hangi bölümlerden oluşacağı, nasıl bir yöntemin izleneceği belirlenmiştir.

Bu çalışmada veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından hazırlanan “2009 Sosyoloji Öğretim Programının Uygulanmasına Yönelik Tutumlar Ölçeği” kullanılmıştır. Ölçek formu geliştirilirken;

1. M.E.B. 2009 Sosyoloji Dersi Öğretim Programı incelenmiştir.
2. Program geliştirme ve değerlendirme ile ilgili literatür taranmıştır.

3. Olası ölçek maddeleri için sosyoloji öğretmenlerinin görüşleri ve uzman bilgisine başvurulmuştur. Şu an Muş'da görev yapan F. D., İstanbul'da görev yapan A.S. ve Kayseri'de görev yapan S.A. ile görüşülerek fikirleri alınmıştır. Ayrıca uzman olarak da eğitim bilimleri uzmanlarının bilgisine başvurulmuştur. Bu bilgiler doğrultusunda düzenlenen ölçek formu örneklem kümesine uygulanmıştır. Ölçek uygulamasında İstanbul ili temele alınarak uygulamaya çalışılmış fakat daha sonra veri toplamada karşılaşılan güçlüklerden dolayı farklı illerde uygulanmaya dahil edilmiştir. Ayrıca internet ortamından felsefe grubu öğretmenlerinin oluşturmuş oldukları platformlar ve gruplar sayesinde de birçok öğretmene ulaşılabilmektedir.

Araştırma için kullanılan ölçeklerden beş tanesi uygun doldurulmadığı için değerlendirmeye alınmamıştır. Geçerli olan ölçeklerdeki cevaplar, bilgisayar ortamında araştırmanın amaçları doğrultusunda çözümlenmiştir. Elde edilen verilerin faktör analizine uygunluğunu belirlemek için yapılan KMO ve Bartlett testi sonucunda, Kaiser Mayer Olkin (KMO) .938 ve Bartlett testi değerinin .00 anlamlı olması ($p < .05$), verilerin faktör analizine uygun olduğunu göstermiştir. Ölçeğin faktör analizi sonucunda beş faktör ortaya çıkmıştır. Bulunan 5 faktör toplam varyansın %68.117'sini açıklamaktadır. Yapılan analizler sonucunda ölçeğin beş faktörlü çıktığı, bu durumun ölçeğin hazırlanmasında dikkate alınan beş temel yapıyı (müfredat, kazanım, etkinlik, gelişim, seviye) yansıttığı düşünülmüştür. Her bir faktörün açıkladıkları varyans oranı sırasıyla yüzde 48,774; yüzde 6,022; yüzde 5,051; yüzde 4,284; yüzde 4,017 ve toplam 68,117'dir. Güvenirlik analizleri için Cronbach alfa katsayıları hesaplanmıştır. I. Faktör (müfredat) için alfa katsayısı ,911 II. Faktör (kazanım) için alfa katsayısı ,917 III. Faktör (etkinlik) için alfa katsayısı ,825 IV. Faktör (gelişim) için alfa katsayısı ,863 olarak hesaplanırken, V. Faktör (seviye) için ,698'dir. Ölçeğin toplam alfa değeri ise $\alpha = 0.965$ 'tir. Özdamar (1999)'a göre; $.80 \leq \alpha < 1.00$ ise ölçek yüksek derecede güvenilirdir. Bu durumda uygulanan tutum ölçeğinin güvenilir olduğu söylenebilir. Beşli Likert tipinde geliştirilen tutum ölçeğinde maddeler "Tamamen Katılıyorum", "Katılıyorum", "Kararsızım", "Katılmıyorum", "Hiç Katılmıyorum" şeklinde derecelendirilmiştir.

Verilerin Analizi

Verilerin çözümlenmesinde, öğretmen ve velilerin verdikleri cevapların puanlarını hesaplamak amacıyla ölçekte yer alan maddeler;

- 4.20–5.00 "Tamamen Katılıyorum",
- 3.40–4.19 "Katılıyorum",
- 2.60–3.39 "Kararsızım",
- 1.80–2.59 "Katılmıyorum",
- 1.00–1.79 "Hiç Katılmıyorum"

aralıkları temel alınarak yorumlanmıştır. Verilerin çözümlenmesinde, aritmetik ortalama, frekans, yüzde, faktör yükleri, tek yönlü varyans analizi ve t-testi istatistik işlemleri kullanılmıştır.

III. Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın bulguları alt problemlere göre sıralanmıştır. Tabloların oluşturulmasında ölçeğin alt boyutları dikkate alınmıştır. Hatasız doldurulduğu tespit edilen 230 tane ölçekten elde edilen verilerin frekans, yüzdeler, faktör yükleri ve ortalama değerleri ölçeğin alt boyutlarına uygun olarak Tablo 1, 2, 3, 4 ve 5'te verilmiştir. "Öğretmenlerin ölçeğin alt boyutlarına yönelik tutumlarının dağılımı nasıldır?" alt problemine ait sonuçta da aşağıdaki tablolardan ulaşılabilmektedir.

Tablo 1: "Öğretim Programı"na (Faktör 1) Yönelik Maddeler İçin Frekans, Yüzde ve Madde Ortalamaları ile Maddelerin Faktör Yükleri

(5: Tamamen katılıyorum. 4: Katılıyorum. 3:Kararsızım. 2:Katılmıyorum. 1:Hiç Katılmıyorum)

MADDE NO	F.Y.		1	2	3	4	5	X	SONUÇ
1-Ortaöğretimde uygulanan sosyoloji öğretim programı sosyoloji öğretimi için yeterlidir.	,478	f	20	88	33	74	15	2,89	K*
		%	8,7	38,3	14,3	32,2	6,5		
9-Programda ön görülen etkinlikler, öğrencileri derse motive eder.	,725	f	34	90	37	55	14	2,67	K*
		%	14,8	39,1	16,1	23,9	6,1		
15- Takip edilen ders kitabı (biçimsel yapı, bilgilerin yeterliliği, anlatım özellikleri, öğrenme etkinlikleri vb. açılarından) yeterlidir.	,662	f	19	75	53	51	31	3,03	K*
		%	8,3	32,6	23,0	22,2	13,5		
16- 2009 sosyoloji programı çağdaş bir sosyoloji eğitiminin sağlanması için uygundur.	,708	f	31	87	36	57	19	2,76	K*
		%	13,5	3,78	15,7	24,8	8,3		
18- Program öğrencide yapıcı, üretici ve eleştirci düşünmeyi geliştirici niteliktedir.	,658	f	35	79	51	39	26	2,74	K*
		%	15,2	34,3	22,2	17,0	11,3		
22- Program, öğrencilerde sosyolojiye karşı olumlu duyuşsal özellikleri (tutum, özgüven, vb.) geliştirmede son derece etkilidir.	,630	f	47	63	61	48	11	2,62	K*
		%	20,4	27,4	26,5	20,9	4,8		
26- Sosyoloji öğretim programı öğrencilerin yaparak yaşayarak öğrenmesini yeterlilikle sağlamaktadır.	,693	f	35	57	44	52	42	3,03	K*
		%	15,2	24,8	19,1	22,6	18,3		
30- Sosyoloji öğretim programının uygulanması için hazırlanan ders kitapları yeterlidir.	,703	f	31	65	34	66	34	3,03	K*
		%	13,5	28,3	14,8	28,7	14,8		

K*: Kararsızım

Tablo 1'den hareketle ölçeğin birinci faktörünü oluşturan öğretim programı boyutunda yer alan ifadelerle öğretmenlerin genel olarak kararsız kaldıklarını ifade etmeleri 2009

sosyoloji öğretim programının tam olarak uygulanamadığının bir göstergesidir. Ölçeğin 1. Maddesinde “Ortaöğretimde uygulanan sosyoloji müfredatı sosyoloji öğretimi için yeterlidir.” İfadesine öğretmenlerin 38,3’ü katıldıklarını ifade etmişlerdir. Öğretmenlerin bu maddeye verdikleri cevapların ortalaması incelendiğinde 2,89 ile “Kararsızım” aralığına denk gelmiştir. Ölçeğin 30. Maddesinde “Sosyoloji öğretim programının uygulanması için hazırlanan ders kitapları yeterlidir.” İfadesine öğretmenlerin 28,7’si katılmadıklarını ifade etmişlerdir. Öğretmenlerin bu maddeye verdikleri cevapların ortalaması incelendiğinde 3,03 ile “Kararsızım” aralığına denk gelmiştir. Ölçek sonucunda öğretmenler genel olarak kitapların yetersiz kaldığını düşünmektedirler. Öğretim programında karşılaşılan güçlüklerden bir boyutu ifade etmektedir.

Tablo 2: “Kazanım”a (Faktör 2) Yönelik Maddeler İçin Frekans, Yüzde ve Madde Ortalamaları ile Maddelerin Faktör Yükleri

(5: Tamamen katılıyorum. 4: Katılıyorum. 3:Kararsızım. 2:Katılmıyorum. 1:Hiç Katılmıyorum)

MADDE NO	F.Y.		1	2	3	4	5	X	SONUÇ
36. Sosyoloji öğretim programında öğrenme alanları birbirini bütünleyecek biçimde ilişkilendirilmiştir.	,624	f	32	88	63	35	12	2,59	K**
		%	13,9	38,3	27,4	15,2	5,2		
37. Sosyoloji öğretim programının öğretim etkinlikleri düzenli planlanmıştır.	,659	f	35	93	51	40	11	2,56	K**
		%	15,2	40,4	22,2	17,4	4,8		
38. Kazanımlar ara disiplinlerle ilintilidir.	,719	f	33	87	57	40	13	2,62	K*
		%	14,3	3,78	24,8	17,4	5,7		
39. Kazanımlar öğrencilerin iletişim becerilerini geliştirecek niteliktedir.	,734	f	29	67	61	55	18	2,85	K*
		%	12,6	29,1	26,5	23,9	7,8		
40. Temalar (ünite) öğrencilerin öğrenmelerini motive edecek niteliktedir.	,668	f	37	65	51	55	22	2,82	K*
		%	16,1	28,3	22,2	23,9	9,6		
41. Kazanımlar ve öğrenme etkinlikleri birbiriyle tutarlıdır.	,693	f	30	103	51	34	12	2,54	K**
		%	13,0	44,8	22,2	14,8	5,2		
42. Öğrenme etkinlikleri, öğrencilerin ön bilgileri ile yeni kazanacakları bilgi arasında köprü kurmalarını sağlayacak niteliktedir.	,665	f	23	98	55	43	11	2,65	K*
		%	10,0	42,6	23,9	18,7	4,8		
44. Değerlendirme etkinlikleri öğrencilerin gelecekteki öğrenme yaşantılarını planlamaya yardımcı olacak niteliktedir	,569	f	25	61	56	65	23	3,00	K*
		%	10,9	2,65	24,3	28,3	10,0		

K*: Kararsızım K**:Katılmıyorum

Tablo 2’den hareketle ölçeğin ikinci faktörünü oluşturan kazanım boyutunda yer alan ifadelere öğretmenlerin genel olarak kararsız kaldıklarını ifade etmeleri 2009 sosyoloji

öğretim programının tam olarak uygulanmadığının bir göstergesidir. Ölçeğin 36. Maddesinde “Sosyoloji öğretim programında öğrenme alanları birbirini bütünleyecek biçimde ilişkilendirilmiştir.” 37. Maddesinde “Sosyoloji öğretim programının öğretim etkinlikleri düzenli planlanmıştır.” 41. Maddesinde “Kazanımlar ve öğrenme etkinlikleri birbiriyle tutarlıdır.” İfadelerinde ortalamadan hareketle katılmıyorum sonucuna ulaşıldığını görürüz.

Tablo 3: “Etkinlik”e (Faktör 3) Yönelik Maddeler İçin Frekans, Yüzde ve Madde Ortalamaları ile Maddelerin Faktör Yükleri

(5: Tamamen katılıyorum. 4: Katılıyorum. 3: Kararsızım. 2: Katılmıyorum. 1:Hiç Katılmıyorum)

MADDE NO	F.Y.		1	2	3	4	5	X	SONUÇ
20-Program, kazanımlar açısından öğrencilere fırsat eşitliğini sağlar.	,777	f	36	77	72	32	13	2,60	K*
		%	15,7	33,5	3,13	13,9	5,7		
32-Kazanımlar, önerilmiş olan etkinliklerle öğrencilere yeterlilikle kazandırılabilir.	,611	f	30	94	60	34	12	2,58	K**
		%	13,0	40,9	26,1	14,8	5,2		
33-Sosyoloji öğretim programı öğrencilerin akıl yürütme becerilerini geliştirmektedir.	,698	f	29	88	47	49	17	2,72	K*
		%	12,6	3,83	20,4	21,3	7,4		

K*: Kararsızım K** :Katılmıyorum

Tablo 3’den hareketle ölçeğin üçüncü faktörünü oluşturan etkinlik boyutunda yer alan ifadelerle göre öğretmenlerin genel olarak kararsız kaldıklarını söyleyebiliriz. Ölçeğin 37. Maddesinde “Sosyoloji öğretim programının öğretim etkinlikleri düzenli planlanmıştır.” Ortalamadan hareketle katılmıyorum yargısına varılmıştır.

Tablo 4: “Kazanım – Gelişim İlişkisi”ne (Faktör 4) Yönelik Maddeler İçin Frekans, Yüzde ve Madde Ortalamaları ile Maddelerin Faktör Yükleri

(5: Tamamen katılıyorum. 4: Katılıyorum. 3:Kararsızım. 2: Katılmıyorum. 1: Hiç Katılmıyorum)

MADDE NO	F.Y.		1	2	3	4	5	X	SONUÇ
5. Kazanımlar, öğrencilerin bilişsel gelişim özelliklerine uygundur	,745	f	32	105	35	48	10	2,56	K**
		%	13,9	45,7	15,2	20,9	4,3		
6. Kazanımlar, öğrencilerin duyuşsal gelişim özelliklerine uygundur.	,768	f	40	93	47	34	10	2,50	K**
		%	17,4	40,4	20,4	17,4	4,3		
7. Kazanımlar, öğrencilerin psiko-motor gelişim özelliklerine uygundur.	,736	f	43	96	41	41	9	2,46	K**
		%	18,7	41,7	17,8	17,8	3,9		

K** :Katılmıyorum

Tablo 4’den hareketle ölçeğin dördüncü faktörünü oluşturan kazanım-gelişim ilişkisi boyutunda yer alan ifadelerle göre öğretmenlerin genel olarak katılmadıklarını söyleyebiliriz. Yani kazanımlar öğrencilerin bilişsel, duyuşsal ve psiko-motor gelişim özelliklerine uygun değildir sonucuna ortalamadan hareketle ulaşabiliriz.

Tablo 5: “Öğrenci Seviyesi”ne (Faktör 5) Yönelik Maddeler İçin Frekans, Yüzde ve Madde Ortalamaları ile Maddelerin Faktör Yükleri

(5: Tamamen katılıyorum. 4: Katılıyorum. 3: Kararsızım. 2: Katılmıyorum. 1: Hiç Katılmıyorum)

MADDE NO	F.Y.		1	2	3	4	5	X	SONUÇ
13. Programdaki konular kolayca anlaşılabilir ve öğrenilebilir.	,595	f	37	107	41	43	8	2,49	K**
		%	16,1	43,9	17,8	18,7	3,5		
29 Sosyoloji öğretim programıyla dersler öğrenci merkezli işlenebilmektedir.	,584	f	31	96	45	346	12	2,61	K**
		%	13,5	41,7	19,6	20,0	5,2		
31 Öğretim programı için önerilmiş olan öğretim yöntem ve teknikleri öğrenci seviyesine uygundur.	,736	f	44	103	35	37	11	2,42	K**
		%	19,1	44,8	15,2	16,1	4,8		

K**:*Katılmıyorum*

Tablo 5’den hareketle ölçeğin beşinci faktörünü oluşturan öğrenci seviyesi boyutunda yer alan ifadelerle göre öğretmenlerin genel olarak katılmadıklarını söyleyebiliriz. Ölçeğin 29. Maddesinde “Sosyoloji öğretim programıyla dersler öğrenci merkezli işlenebilmektedir.” İfadesi ortalamadan hareketle kararsızım sonucunu ortaya çıkarmıştır. Ölçeğin beşinci faktöründe yer alan 3 maddeden 2 tanesine verilen cevaplar “Katılmıyorum” aralığına, 1 tanesine verilen cevap “Kararsızım” aralığına karşılık gelmektedir. Genel olarak 2009 Sosyoloji öğretim programının değerlendirilmesine yönelik bulgular kısmen olumlu yöndedir.

Sosyoloji öğretmenlerinin sosyoloji öğretim programı uygulamalarına yönelik tutumlarında cinsiyet açısından anlamlı bir fark var mıdır?

Tablo 6’da ölçeğin alt boyutlarından elde toplam puanlar arasında cinsiyet açısından anlamlı bir farklılığın olup olmadığını belirlemek için yapılan t testine ait sonuçlar verilmiştir. Tablo 6 incelendiğinde, puan ortalaması açısından bayan öğretmenlerin öğretim programı boyutunda puan ortalaması 23,40 iken, erkek öğretmenlerin puan ortalaması 22,12 olarak hesaplanmıştır. Kazanım boyutunda bayan öğretmenlerin puan ortalaması 21,68 iken erkek öğretmenlerin puan ortalaması 21,38 bulunmuştur. Etkinlik boyutunda bayan öğretmenlerin puan ortalaması 7,81 iken erkek öğretmenlerinki 8,02 olarak hesaplanmıştır. Gelişim boyutunda bayan öğretmenlerin puan ortalaması 7,56 iken erkek öğretmenlerinki 7,50 olarak hesaplanmıştır. Seviye boyutunda bayan öğretmenlerin puan ortalaması 7,37 iken erkek öğretmenlerinki 7,72 olarak hesaplanmıştır. 3. ve 5. Faktör dışında bayan öğretmenlerin puan ortalamalarının erkek öğretmenlerden daha yüksektir.

Tablo 6: Cinsiyet için yapılan T testi sonuçları

ÖLÇEK BOYUTLARI	CİNSİYET	N	X	SS	T	P
Öğretim Programı (Faktör 1)	Bayan	122	23,40	7,98	1,25	,21*
	Bay	108	22,12	7,46		
Kazanım (Faktör 2)	Bayan	122	21,68	7,28	3,25	,74*
	Bay	108	21,38	6,59		
Etkinlik (Faktör 3)	Bayan	122	7,81	2,99	,57	,56*
	Bay	108	8,02	3,08		
Gelişim (Faktör 4)	Bayan	122	7,56	2,75	,16	,86*
	Bay	108	7,50	7,46		
Seviye (Faktör 5)	Bayan	122	7,37	2,67	1,00	,31*
	Bay	108	7,72	2,52		

*P>0.05

Puan ortalamaları arasında erkek ve bayan öğretmenler arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını belirlemek amacıyla t testi uygulanmıştır. Yapılan istatistiksel analizler sonucunda cinsiyet değişkeninin 2009 sosyoloji öğretim programının uygulanmasında anlamlı bir farklılığa neden olmadığı saptanmıştır ($p > 0.05$).

Sosyoloji öğretmenlerinin sosyoloji öğretim programı uygulamalarına yönelik tutumlarında çalışılan okulun bulunduğu il açısından anlamlı bir fark var mıdır?

Tablo 7’de ölçeğin alt boyutlarından elde toplam puanlar arasında sosyoloji öğretmenlerinin çalıştıkları okul veya bulunduğu il açısından anlamlı bir farklılığın olup olmadığını belirlemek için yapılan tek yönlü varyans analizine ait sonuçlar verilmiştir.

Tablo 7: Çalışılan Okulun Bulunduğu İl İçin Yapılan T testi Sonuçları

ÖLÇEK BOYUTLARI	OKULUN BULUNDUĞU İL	N	X	SS	T	P
Öğretim Programı (Faktör 1)	İstanbul	77	25,31	5,03	4,18	,00*
	İstanbul dışı	153	21,54	8,55		
Kazanım (Faktör 2)	İstanbul	77	26,67	4,94	3,84	,00*
	İstanbul dışı	153	20,47	7,56		
Etkinlik (Faktör 3)	İstanbul	77	8,83	2,13	4,00	,00*
	İstanbul dışı	153	7,45	3,03		
Gelişim (Faktör 4)	İstanbul	77	8,33	2,49	3,21	,00*
	İstanbul dışı	153	7,13	3,05		
Seviye (Faktör 5)	İstanbul	77	8,27	2,10	3,36	,00*
	İstanbul dışı	153	7,16	2,75		

* p < 0.05

Ölçekteki maddelere verilen yanıtların okulun bulunduğu ile göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini tespit edebilmek için yapılan t testinde öğretim programı, kazanım, etkinlik, gelişim ve seviye boyutunda toplanan verilerle okulun bulunduğu il arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. ($p < 0.05$).

Sosyoloji öğretmenlerinin sosyoloji öğretim programı uygulamalarına yönelik tutumlarında mezun olunan okul açısından anlamlı bir fark var mıdır?

Tablo 8’de ölçeğin alt boyutlarından elde toplam puanlar arasında sosyoloji öğretmenlerinin mezun oldukları üniversite açısından anlamlı bir farklılığın olup olmadığını belirlemek için yapılan tek yönlü varyans analizine ait sonuçlar verilmiştir.

Tablo 8: Mezun Olunan Üniversitenin Bulunduğu Bölge İçin Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

ÖLÇEK BOYUTLARI	MEZ. OL. ÜNV. BÖLG.	N	X	SS	F	P
Öğretim Programı (Faktör 1)	Marmara	81	22,69	8,10	1,38	,21*
	Ege	27	20,55	6,53		
	İç Anadolu	53	23,22	7,84		
	Akdeniz	14	19,42	7,04		
	Karadeniz	5	23,20	9,01		
	Doğu	28	24,67	7,93		
	Güneydoğu	16	22,93	6,94		
Kazanım (Faktör 2)	Marmara	81	22,06	7,50	,41	,89*
	Ege	27	21,51	6,32		
	İç Anadolu	53	20,28	6,53		
	Akdeniz	14	20,78	5,14		
	Karadeniz	5	20,80	7,66		
	Doğu	28	22,10	7,36		
	Güneydoğu	16	21,68	7,70		
Etkinlik (Faktör 3)	Marmara	81	7,92	2,93	,35	,93*
	Ege	27	7,59	2,15		
	İç Anadolu	53	8,09	2,98		
	Akdeniz	14	7,07	3,24		
	Karadeniz	5	8,40	2,88		
	Doğu	28	8,21	2,69		
	Güneydoğu	16	7,68	3,15		

Gelişim (Faktör 4)	Marmara	81	7,45	3,12	,80	,58*
	Ege	27	7,96	2,99		
	İç Anadolu	53	7,05	2,84		
	Akdeniz	14	6,92	2,40		
	Karadeniz	5	7,00	2,82		
	Doğu	28	8,07	2,95		
	Güneydoğu	16	9,00	2,82		
Seviye (Faktör 5)	Marmara	81	7,48	2,70	,19	,98*
	Ege	27	7,33	2,20		
	İç Anadolu	53	7,60	2,69		
	Akdeniz	14	7,35	3,69		
	Karadeniz	5	7,60	1,67		
	Doğu	28	7,71	2,40		
	Güneydoğu	16	7,31	2,35		

*p > 0.05

Ölçekteki maddelere verilen cevaplardan elde edilen verilerin ortalamalarının mezun olunan üniversitenin bulunduğu bölge açısından anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini tespit etmek için yapılan tek yönlü varyans analizinde öğretim programı, kazanım, etkinlik, gelişim ve seviye boyutunda toplanan verilerle öğretmenlerin mezun oldukları üniversitelere göre anlamlı bir farklılık bulunamamıştır (p>.05).

Sosyoloji öğretmenlerinin sosyoloji öğretim programı uygulamalarına yönelik tutumlarında öğretmenlik mesleğindeki hizmet süresi açısından anlamlı bir fark var mıdır?

Tablo 9’da ölçeğin alt boyutlarından elde toplam puanlar arasında sosyoloji öğretmenlerinin öğretmenlik mesleğindeki hizmet süresi açısından anlamlı bir farklılığın olup olmadığını belirlemek için yapılan tek yönlü varyans analizine ait sonuçlar verilmiştir.

Tablo 9: Öğretmenlik Mesleğindeki Hizmet Süresi İçin Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

ÖLÇEK BOYUTLARI	ÖĞRT. HİZMET SÜRESİ	N	X	SS	F	P
Öğretim Programı (Faktör 1)	0 – 5 yıl	54	22,33	9,20	,31	,87*
	6 – 10 yıl	79	22,37	7,40		
	11 – 15 yıl	41	23,68	7,39		
	16 – 20 yıl	55	23,18	7,13		
	21 yıl ve üstü	1	26,00	-		
Kazanım (Faktör 2)	0 – 5 yıl	54	19,83	7,69	1,26	,29*
	6 – 10 yıl	79	21,87	7,18		
	11 – 15 yıl	41	21,92	6,42		
	16 – 20 yıl	55	22,38	6,13		
	21 yıl ve üstü	1	27,00	-		
Etkinlik (Faktör 3)	0 – 5 yıl	54	7,57	3,24	,61	,65*
	6 – 10 yıl	79	7,84	2,12		
	11 – 15 yıl	41	7,82	2,18		
	16 – 20 yıl	55	8,40	2,72		
	21 yıl ve üstü	1	8,00	-		
Gelişim (Faktör 4)	0 – 5 yıl	54	7,57	3,21	,15	,96*
	6 – 10 yıl	79	7,70	3,12		
	11 – 15 yıl	41	7,36	2,53		
	16 – 20 yıl	55	7,38	2,68		
	21 yıl ve üstü	1	7,00	-		
Seviye (Faktör 5)	0 – 5 yıl	54	7,18	2,98	,63	,63*
	6 – 10 yıl	79	7,78	2,66		
	11 – 15 yıl	41	7,29	2,05		
	16 – 20 yıl	55	7,69	2,50		
	21 yıl ve üstü	1	9,00	-		

*p > 0.05

Ölçekteki maddelere verilen cevaplardan elde edilen verilerin ortalamalarının öğretmenlik mesleğindeki hizmet süresi açısından anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini tespit etmek için yapılan tek yönlü varyans analizinde öğretim programı, kazanım, etkinlik, gelişim ve seviye boyutunda toplanan verilerle öğretmenlerin mesleklerindeki hizmet sürelerine göre anlamlı bir farklılık bulunamamıştır (p>.05).

Tartışma ve Sonuç

Bu çalışma ile 2009 Sosyoloji Öğretim Programının liselerde bu dersin öğretimini yapan öğretmenlerin görüşlerine dayalı olarak değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Bu alanla ilgili daha önce yapılan çalışmalarda bu araştırma için önemli bir yer tutmaktadır. Yalar (2001)'ın yapmış olduğu Lise Sosyoloji Dersi Öğretim Programının Değerlendirilmesi adlı çalışmasından elde edilen sonuçlara göre, Sosyoloji Dersi Öğretim Programının içerik ögesi dışında genel olarak yeterli ve uygun olduğu, öğrencilerin sosyoloji dersine karşı olumlu tutumlara sahip oldukları söylenebilir. Öğretmenlerin Sosyoloji programını daha etkili uygulayabilmek için güçlük çekilen konularda hizmet içi eğitim programlarına yararlı olacağı görüşünde oldukları söylenebilir. Alican (2007)'ın yapmış olduğu Ankara Liselerinde Sosyoloji Dersi Veren Sosyoloji Öğretmenlerinin Sosyoloji Dersleri İle İlgili Yaklaşımları adlı çalışmasından elde edilen sonuçlara göre, Sosyoloji programı; öğretmenler tarafından çağdaş, güncel ve aktüel olmaması, teorik ve kapsamlı olması bakımından eleştirilmiştir. Ayrıca öğretmenler öğrencilerin ihtiyaç duydukları sosyoloji bilgisini ve sosyolojik bakış açısını kazanamadıklarını düşünmektedirler. Toplumsal sorunlara ilgi duyuş aşamasında olan öğrencilerin derse ilgilerinin çekilmesini önleyici etkenlerin azaltılması gerektiği yargısına varılmıştır. Sonuç olarak, programın öğrencinin karşılaştığı yeni durumlarda çözüm üretebilmesine, eleştirel düşünen bireylerin yetiştirilmesine imkân sağlayarak araştırma, tartışma gibi öğrenciyi aktif kılacak bir yapıda yeniden düzenlenmesine varılmıştır. 2009 sosyoloji öğretim programının değerlendirilmesinde ise, Sosyoloji öğretmenleri temelinde yapılan bu çalışmada öğrenciler üzerine bir uygulama yapılmaması aradaki farkı göstermektedir. Öğretmenlere uygulanan ölçek maddelerine baktığımızda benzer bazı maddelerin olduğunu görmekteyiz. Yapılan çalışma sonucunda da, diğer çalışmalarda olduğu gibi şuan uygulanan sosyoloji öğretim programının yeterliliğine ulaşılmıştır.

2009 sosyoloji öğretim programını değerlendirme çalışmasında “Ortaöğretimde uygulanan sosyoloji müfredatı sosyoloji öğretimi için yeterlidir.” ifadesinde öğretmenlerin 38,3’ü katıldıklarını ifade etmişlerdir. “Sosyoloji öğretim programı öğrencilerin yaparak yaşayarak öğrenmesini yeterlilikle sağlamaktadır.” ifadesinde ise, öğretmenlerin 24,8 ‘i katıldıklarını ifade etmişlerdir. Puan ortalamaları arasında erkek ve bayan öğretmenler arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını belirlemek amacıyla t testi uygulanmıştır. Yapılan istatistiksel analizler sonucunda cinsiyet değişkeninin 2009 sosyoloji öğretim programının uygulanmasında anlamlı bir farklılığa neden olmadığı saptanmıştır (p >.05). Bu durum programın uygulanmasında öğretmenlerin cinsiyetleri açısından anlamlı farklılığın olmadığını ortaya koymaktadır. Yani bayan ve erkek öğretmenlerin programa dair düşünceleri arasında fark olmadığı söylenebilir. Diğer bir ifade ile bayan sosyoloji öğretmenlerin yeni program hakkındaki görüşleriyle erkek sosyoloji öğretmenlerinin yeni program hakkındaki görüşleri birbirine benzerdir yorumu yapılabilir. Ölçekteki maddelere verilen cevaplardan elde edilen verilerin ortalamalarının mezun olunan üniversite açısından anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini tespit etmek için yapılan tek yönlü varyans analizinde müfredat, kazanım, etkinlik, gelişim ve seviye boyutunda toplanan ve-

rilerle öğretmenlerin mezun oldukları üniversitelerin buldukları bölgelere göre anlamlı bir farklılık bulunamamıştır ($p>.05$). Bu durumda program için önemli bir anlam ifade etmektedir. Bölgeler farklı farklı da olsa programın değerlendirilmesinde olumsuz bir duruma rastlanmamaktadır. Ölçekteki maddelere verilen cevaplardan elde edilen verilerin ortalamalarının öğretmenlik mesleğindeki hizmet süresi açısından anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini tespit etmek için yapılan tek yönlü varyans analizinde müfredat, kazanım, etkinlik, gelişim ve seviye boyutunda toplanan verilerle öğretmenlerin mesleklerindeki hizmet sürelerine göre anlamlı bir farklılık bulunamamıştır ($p>.05$). Buradan, sosyoloji öğretmenlerinin yeni program hakkındaki görüşleri ile mesleki kıdemler arasında fark olmadığı yorumu yapılabilir. Öğretmenlerin hizmet süreleri doğrultusunda programın değerlendirilmesinde olumsuz bir durumla karşılaşmamaktadır.

Öğretmenlerin sosyoloji dersi öğretim programının amaçları, bu alanla ilgili öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılaması, içeriği, öğretmenlerin sosyoloji dersi öğretiminin gerekliliği, problemleri ile ilgili görüşleri ele alındığında araştırmadan elde edilen bulgulardan aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

- Öğretmenler büyük ölçüde programın amaçlarının öğrencilerin bu alanla ilgili ihtiyaçlarını sağlamada yeterli olduğunu düşünmektedirler.
- Toplumun beklenti ve ihtiyaçlarını karşılaması yönünde eksiklikler olmasına rağmen programın kabul edilebilir olduğu düşünülmektedir.
- Öğretmenlerin, sosyoloji programının güncel konularla yeteri kadar desteklendiği görüşüne pek de katılmadığı ve bu konuda yeni düzenlemelerin gerektiği söylenebilir.
- Sosyoloji öğretim programının içeriği, öğrencilerin toplumsal sorunlara ilgi göstermeleri ve bu sorunlara çözüm önerileri geliştirmelerini sağlamaya elverişli olmasını eksikliklere rağmen kabul edilebilir bulmaktadırlar.
- “Sosyoloji dersinin programı içerik yönünden yeterlidir.” Görüşünü ifade edenlerin çok da bulunmadığı ve bu konuda düzenlemelerin gerektiği söylenebilir.
- Öğretmenlerin, sosyoloji programının güncel konularla yeteri kadar desteklendiği görüşüne pek de katılmadığı ve bu konuda yeni düzenlemelerin gerektiği söylenebilir.

Ayrıca öğretmenlerle yapılan görüşmeler sonucunda ise, “Şu anda yürütülen sosyoloji programı çağdaş bir sosyoloji eğitiminin sağlanması için uygundur.” ile ilgili düşüncelerinde büyük ölçüde olumsuz görüş belirtmişlerdir. Öğretmenlerin öğretimde karşılaştıkları problemlerin kaynağının en çok “Kaynakların yetersizliği” ile “Ders müfredatı yetersizliği” “İçinde bulunulan genel ekonomik ve toplumsal şartlar” olduğu görülmektedir. Genel olarak ekonomik toplumsal şartlardaki düzelmelerin öğretmenlerin problemlerinin ortadan kalkmasında etkili olacağı söylenebilir.

Liselerde sosyoloji dersinin, 11. sınıfta felsefe ile bir arada verilmesi yerine, psikoloji gibi 10. sınıf dersi olarak okutulması gerektiği kanısındalar. Çünkü felsefe psikoloji ve

sosyolojiyi kapsayan bir ders özelliğine sahiptir. Bu iki dersi tamamlamış olan öğrencinin daha rahat başarabileceği bir ders olacaktır. Sosyoloji dersi özellikle ders kitapları açısından biraz sıkıntı taşımaktadır. Kitaplar eski yıllara göre daha az bilgi aktarıyor. Daha çok araştırmaya ve ödevlere dayalıdır. Etkinlik ağırlıklı olmasının iyi fakat bunun biraz aşırıya kaçtığı düşüncesi yoğunluk kazanmaktadır. Özellikle bazı etkinliklere ait soruların kitabı okuyan birisinin yapabileceği etkinlikler olmadığını ifade etmektedirler. Yani kitapta tam olarak anlatılmayan bilgilere dönük etkinliklerin olduğu dile getirilmiştir. Doğu bölgesinde görev yapan öğretmenler özellikle öğrencilerden araştırma yapmalarını istediklerinde ciddi sıkıntılar yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Tek kaynağın öğretmenler olduğunu ve bu yüzden de daima sürekli bilgi aktaran konumuna sahip olduklarını söylemektedirler.

Uygulamadaki kitabın içeriğiyle ilgili düşüncelerde ise, kitabın birçok yerinde konuların yanlış bir başlığın altında anlatıldığını, bunun en önemli örneğinin II. Bölüm “Toplumsal ilişkiler” konusu olduğunu söylemişlerdir. Yani bu ünitenin “Toplumsal yapı” ünitesi içinde anlatılmasının daha doğru olacağı fikrine sahipler. Ayrıca kitabın birçok bölümünde konular gereksiz yere alt bölümlere ayrıldığını, konu bütünlüğünün kaçırıldığını ifade etmişlerdir. Örnek olarak da Toplumsal Gelişme ünitesini vermişlerdir. Yine bölüm başlıklarında geçen ifadelerin açıklamalarını aynı bölümde değil sonraki bölümde bulunduğunu ifade etmişlerdir. “Toplumsal değişim” ünitesi içinde “çözümleme” kavramı II. Bölümde verilmiş fakat sonraki bölümde açıklamasının yapıldığını örnek olarak göstermişlerdir. Hemen hemen her ünite ve alt bölümlerde özellikle internetten alınan örnek haberlere çok fazla yer verildiğini, buna ek olarak okuma parçalarının oldukça uzun ve kimi zaman sıkıcı olabildiğini dile getirmişlerdir. Yapılandırmacı yaklaşımla hazırlanan bu kitapta dozun biraz kaçtığını, teorik bilginin düzeyinin oldukça azaldığını, “Uyguluyorum” etkinliklerinde verilen kimi tabloların karmaşık bir yapıya sahip olduğunu ve belirsizlikler içerdiğini ifade etmişlerdir. Son olarak, ünitelerin sıralanışında da hatalar olduğunu söylemişlerdir. Bu durumda öğrencilerin derse olan motivasyonlarını olumsuz derecede etkilemektedir.

Ölçekte verilen cevaplar doğrultusunda Sosyoloji Dersi Programının değerlendirilmesinde, yürütülen sosyoloji müfredatının günümüz dünyasına uygun olduğu, programın içeriğinin, içeriğin ortaya konulmasında işe koşulan öğretim yöntem ve tekniklerin yeterli düzeyde etkili olduğunun ve bu uygulamaların öğrencilerin kişisel gelişimlerine katkı sağladığı ve sosyolojinin de bu sayede toplumdaki görevinin de işlevsel olduğu uygulayan kişilerin verdiği cevaplardan anlaşılmaktadır.

Sosyoloji programında verilmek istenen konuların, hem kişilere fayda sağlamada hemde toplumun kültürel değerleri özümsemeye etkin olduğu görülmekte, toplum birey çatışmasını önleyici nitelikte bir işleve sahip olmaktadır. Bu içerik hem toplum birey entegrasyonunu sağlamakta hem de bireyler arası eşitsizliğin giderilmesinde bir araç rolü görmektedir. Programın uygulandığı bireylere elde edilecek kazanımların bilincinde olmasını sağlayıcı nitelikte olmakla birlikte, öğrenci merkezli uygulamalarda sıkıntı yaşanıldığı da verilerden anlaşılmaktadır. Program öğrencinin yaparak yaşayarak öğrenmesini

de etkili olmasına rağmen öğrenci merkezli program uygulamasında yetersiz olması bir çelişkiyi de gösterir niteliktedir. Diğer dikkat çekici nokta ise okulun fiziki koşullarının programın uygulanmasında yeterli görülebilmesidir.

Programın içeriğini oluşturulma biçimi, uygulanması, öğrenci düzeyine ve öğrenci merkezli olmasına bağlı olarak, öğretim yöntem ve tekniklerinin hedefleri gerçekleştirecek nitelikte ve öğrencinin kazanımları edinmesine bu kazanımların farkında olmasına öğrenmeye etkin olarak katılmasına ve değerlendirmenin öğrenci hakkında öngörülebilirliğinin etkili olmasına olanak sağlamasına rağmen, uygulanan programın öğrenci merkezli uygulanmasında sıkıntılar yaşandığının ve değerlendirme etkinliklerinin kapsamlı ve geniş çerçevede olmadığına da dikkat çekilmektedir.

İyi bir yurttaş olmaları amaçlanan bireylerin toplumsal değişimin dinamiklerini kavrayarak toplumun ekonomik, sosyal ve kültürel sorunlarını bilen, bu sorunların giderilmesinde bireylerin özgün çözüm önerileri geliştirmelerine olanak sağlayan gerekli bilgi ve düşünme becerilerinin bireylere kazandırılması sosyoloji öğretiminden beklenmektedir. Fakat uygulamada olan sosyoloji programı tam olarak bu hedefleri yerine getiremeye de yinede kısmen bu hedeflere ulaşmaktadır.

Günümüz koşullarının değişen yapısında bireylerin ilgi ve ihtiyaçları da değişmektedir. Gelecek yılların ortaya çıkaracağı yeni ihtiyaçlar da dikkate alındığında, eğitimin sorunları yarın da olacaktır; bu durumdan kaçınmak imkânsızdır. Önemli olan sorunları çözmedeki kararlılıktır. Görünen odur ki, önümüzdeki yıllarda, ülkemizdeki gelişim eğiliminin gerektirdiği nitelikte insan kaynağının hazırlanması için ortaöğretim programlarının yeniden düzenlenmesi gerekmektedir. Çünkü ortaöğretim programlarının daha kaliteli olması, daha iyi eğitim almış birey profilinin oluşmasında fayda sağlayacaktır. Sonuç olarak, öğretmenlerden sürekli geri bildirim alınmalı ve program üzerinde değişiklikler bu doğrultuda yapılmalıdır. Programın öğrencinin karşılaştığı yeni durumlarda çözüm üretebilmesine, eleştirel düşünen bireylerin yetiştirilmesine imkân sağlayarak araştırma, tartışma gibi öğrenciyi aktif kılacak bir yapıda yeniden düzenlenmesi gerekmektedir.

Kaynakça

- Acar, E. Karacaoğlu, Ö. C. (2010). “Yenilenen Programların Uygulanmasında Öğretmenlerin Karşılaştığı Sorunlar”. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, VII(1). Erişim Tarihi: 25-04-2011. <http://efdergi.yyu.edu.tr>.
- Akbaba, T. (2004). “Cumhuriyet Döneminde Program Geliştirme Çalışmaları”. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi*, 5(54-55), Ankara.
- Alican, N. (2007). *Ankara Liselerinde Sosyoloji Dersi Veren Sosyoloj Öğretmenlerinin Sosyoloji Dersleri İle İlgili Yaklaşımları: Ankara Liselerinde Sosyoloji Öğretiminde Karşılaşılan Çok Boyutlu Sorunlar*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Balcı, A. (2004). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntem, Teknik ve İlkeleri. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Celkan, H. Y. (1990). “Liselerde Sosyoloji Öğretimi, Eğitim Programları ve Öğretim”, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi, Eğitim Bilimleri Birinci Ulusal Kongresi Bildiriler I. Ankara.
- Gözütok, D. (2003). “Türkiye’de Program Geliştirme Çalışmaları”. Milli Eğitim Dergisi. Sayı:160.
- Hız, K. Durdu, Z. (2004). “Türkiye’de Sosyolojinin Kimliği”. Sosyoloji Dergisi 12-13. Erişim Tarihi: 23-04-2011. uvf.ulakbim.gov.tr/uvf/index.php?cwid=9&vtadi...ano=46128.
- İslamoğlu, A. (2003). Bilimsel Araştırma Yöntemleri. İstanbul: Beta Yayın Dağıtım.
- MEB. (2005). İlköğretim 1-5. Sınıf Programları Tanıtım El Kitabı. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü Basımevi.
- MEB. Tebliğler Dergisi, Sayı: 2444, 4.12.1995.
- MEB (2009). Ortaöğretim Sosyoloji Dersi Öğretim Programı Erişim Tarihi: 17-03-2011 <http://ttkb.meb.gov.tr/program.aspx?tur=&lisetur=&ders=&sira=&sinif=&sayfa=8>
- Merter, F. Yıldız H. (2010). “Cumhuriyetten Günümüze Lise Programlarının Atatürk İlke ve İnkılâplarını Genç Nesillere Benimsetmesi Bakımından Değerlendirilmesi”, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Yıl 10, Sayı 20, Burdur. Erişim Tarihi: 23-04-2011 edergi.mehmetakif.edu.tr/index.php/efd/article/view/262/157.
- Özdamar, K.(1999). Paket Programlarla İstatistiksel Veri Analizi. Eskişehir: Kaan Kitabevi.
- Tavşancıl, E. (2006). Tutumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Yalar, T. (2001). Lise Sosyoloji Dersi Öğretim Programının Değerlendirilmesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.